

POLITICKÁ PARTICIPACE IMIGRANTŮ JAKO JEDNA Z MOŽNÝCH FOREM JEJICH ZAPOJENÍ DO ŽIVOTA VĚTŠINOVÉ SPOLEČNOSTI: PŘÍKLAD FRANCIE

MARKÉTA SEIDLOVÁ

Political participation of immigrants as one of the forms of their involvement in the life of the major society: the example of France

Abstract: Political participation of immigrants (expressed for example by their participation in elections, representation in political parties or in the leadership functions of a city) is now seen as one of the key elements supporting their integration into the major society. In France was already in 1983 founded civil association called *Votation citoyenne* (Civil vote), but despite more than 30 years of its campaigns and diligent work, the results obtained are rather vague. So far, the law that would give to the foreigners from the countries outside of the EU the right to vote and to be elected at least in the local elections was only approved but did not enter into the force. Temporary solution of this situation stands therefore in active attitude of local governments, from whom the town hall of big Paris and the city of Hérouville-Saint-Clair in the region of Basse-Normandie were the most active. In terms of their political participation, expressed by the share of representatives with probable immigrant background in the total number of elected representatives in municipalities with more than 9,000 inhabitants, the immigrants from non-European countries were better involved in the life of majority in Paris than in the region of Basse-Normandie. However, between the years 2001 and 2008, this form of their participation in political life had bigger dynamics in the region of Basse-Normandie than in the region of Paris.

Key words: political participation; immigrants; integration; France

Mezinárodní migrace je významným globálním fenoménem současnosti a v podstatě nenajdeme zemi, které by se – ať už na straně „vysílající“, nebo „přijímající“ – nedotýkala. Jednu z nejdelších a po více než století trvajících nepřetržitou

tradicí¹ v přijímání imigrantů na evropském kontinentu má přitom Francie (Freeman 1994; Pison 2010).

Imigranti zásadním způsobem ovlivňují život hostitelských společností: nově přichozí zpravidla vnášejí do života společnosti prvek jinakosti a za určitých podmínek mohou i v krátkodobém výhledu měnit strukturu přijímající společnosti (Seidlová 2012). Na úrovni jednotlivce má migrace dopad i na migranty samotné, kteří se musejí přizpůsobit podmínkám panujícím v nové společnosti. Klíčovým pojmem je zde *integrace*,² která ovšem bývá různými badateli používána jak k označení vlastního procesu, tak výsledného stavu, navíc na různých měřítkových úrovních (jedinec – skupina – stát). Při pohledu na integraci na mikroúrovni, tj. na úrovni jednotlivce, se integrací rozumí jak samotný *proces* začleňování jedinců (popřípadě skupiny) do většinové společnosti, tak i následný *výsledný stav*. Integrace jako *proces* je tedy včleňování nově přichozích do již existující společnosti, která má určitou strukturu a lidé se v ní řídí určitými pravidly. Heckmann a Schnapper (2003: 10; podobně Bosswick – Heckmann 2006) definovali čtyři základní *dimenze procesu sociální integrace*:

strukturální, neboli získání práv a přístup ke členství, pozicím a rolím v klíčových institucích hostitelské společnosti (zejména socioekonomické a právně-politické: například občanství);

kulturní, která je předpokladem pro plnohodnotnou účast ve společnosti a pro plné využití nabytých práv;

interaktivní, jež vyjadřuje osobní účast imigrantů ve vztazích a v „soukromé“ dimenzi společenského života většinové společnosti;

identifikační, kdy se výše uvedené „členství“ migrantů ve společnosti projevuje v osobní rovině, jako pocit sounáležitosti a identifikace s majoritou.

Heckmann a Schnapper (2003) proces sociální integrace zároveň vnímají jako nezbytně oboustranný: pro imigranty znamená proces učení se nové kultuře, nabývání práv i povinností, získávání přístupu k pozici ve společnosti a k společenskému statusu, formování pocitu sounáležitosti a identifikace s novou společností; pro hostitelskou společnost znamená především otevírání institucí a zabezpečení rovných příležitostí pro migranty (Seidlová 2012).

Přístup k integraci jako k *výslednému stavu*, ve kterém v ideálním případě imigranti zaujímají ve společnosti podobné pozice jako příslušníci většiny, je rovina, která umožňuje měřit úspěšnost jednotlivých integračních politik. Tato

¹ Již od poloviny 19. století; mimo Evropu mají nejdelší tradici USA, Kanada a Austrálie (Freeman 1994; Castles – Miller 1998; Pison 2010).

² Scelení, sjednocení (Kraus 2005).

úspěšnost se pak hodnotí na základě porovnání hodnot vybraných ukazatelů mezi populací domácí a imigrantskou. Například Entzinger a Biezeveld (2003) používají následující ukazatele pro jednotlivé dimenze integrace:

socioekonomická integrace – například zaměstnanost (míra nezaměstnanosti, míra ekonomické aktivity) nebo výše příjmu (jednotlivce i domácnosti);

kulturní integrace – například výběr životního partnera nebo znalost jazyka hostitelské společnosti;

právní a politická integrace – roční počet naturalizovaných imigrantů nebo imigrantů, kteří obdrželi dlouhodobý pobytový status; počet osob s dvojným občanstvím; účast na politickém životě (účast u voleb, zastoupení v politických stranách, ve vedení měst apod.); aktivita v občanské společnosti (neziskové organizace);

postoj hostitelské společnosti – například postoj společnosti k migrantům (podle průzkumů veřejného mínění) nebo role médií a obraz imigrantů v nich.

Metodologie

Jak je patrné z výše uvedeného přehledu, tato studie vychází především z teoretických a konceptuálních pojetí mezinárodní migrace a imigračních, resp. integračních politik v pracích politologických a sociologických. Je založena na názoru, že i tyto přístupy a výzkumy mohou být pro etnologii užitečné, neboť přinesením svého, do jisté míry odlišného úhlu pohledu i jiné perspektivy (tematické i metodologické) do antropologického a etnologického zkoumání migrací mohou tuto badatelskou oblast obohatit.

Výzkum prováděný v letech 2007–2011 (Seidlová 2012) se inspiroval výše uvedenými skutečnostmi a teoriemi a ověřoval následující hypotézy:

- 1) *Způsob provádění národní integrační politiky místními aktéry se liší v závislosti na kontextu, ve kterém jednají: větší podíl imigrantů na celkovém počtu obyvatel vede místní samosprávy k většímu uvědomění si nutnosti řešit otázky jejich začlenění do většinové společnosti.*
- 2) *Proces integrace imigrantů dosahuje lepších výsledků v místě jejich vyšší koncentrace.*
- 3) *Lepší znalost místního prostředí umožňuje místním samosprávám lépe formulovat konkrétní projekty na podporu začleňování imigrantů do společnosti.*
- 4) *V nástrojích používaných městy ve venkovském prostředí a ve velkoměstě nejsou rozdíly, odlišná je pouze míra.*

Pro jejich ověření bylo třeba v předem stanovené cílové zemi (Francie) zvolit dva regiony, které se budou lišit v hlavních sledovaných charakteristikách, tj.

v podílu imigrantů na celkovém počtu obyvatel regionu a v podílu imigrantů regionu na celkovém počtu imigrantů ve Francii. V souvislosti s tím byly zohledněny oba extrémy – regiony s nejnižšími i nejvyššími hodnotami těchto podílů – a předpokládalo se, že jednotlivá města v takto vybraných regionech budou následně splňovat i požadovanou dichotomii *město ve venkovském prostředí – velkoměsto*. Po analýze dostupných sekundárních zdrojů tyto podmínky nejlépe splňovala dvojice regionů Île-de-France a Basse-Normandie. Nutnost vybrat jedno velkoměsto jako kontrast k městům ve venkovském regionu nakonec zůžila první jmenovaný region na národní metropoli Paříž, ve které žilo v roce 1999 24,1 % ze všech imigrantů v regionu Île-de-France (INSEE 2006). V rámci regionu Basse-Normandie žila téměř polovina imigrantů (41,0 %) v pouhých sedmi městech: Caen, Hérouville-Saint-Clair, Cherbourg-Octeville, Flers, Alençon, Argentan a Lisieux.

Předmětem zkoumání se tedy stala Paříž (resp. přístup pařížského magistrátu a městských obvodů Paříže) a sedm výše uvedených měst v regionu Basse-Normandie.

Vedle analýzy sekundárních dat a pramenů a zúčastněného pozorování byla ve výzkumu lokální úroveň uplatněna mimo jiné metoda polostrukturovaných rozhovorů, prováděných se zástupci měst/městských obvodů Paříže a se zástupci neziskových organizací působících v daném místě. Konkrétně se tyto rozhovory vedly se 39 respondenty, z nichž bylo 15 zástupců neziskových organizací (8 z celostátních a působících v Paříži, 7 z lokálních v Basse-Normandii), 15 zástupců pařížských městských obvodů a pařížského magistrátu³ a 9 zástupců měst v oblasti Basse-Normandie.⁴

Polostrukturované rozhovory se soustředily na 22 otázek rozdělených do tří hlavních okruhů: *Vztah k celostátní migrační politice – Migrační situace v obci – Role obecní samosprávy v integraci imigrantů*. V rámci rozhovorů byla v případě zástupců měst/městských obvodů Paříže zjišťována i jejich politická příslušnost a to, zda mají imigrantský původ.⁵

³ Tj. s reprezentanty 14 městských obvodů a 1 osobou z magistrátu. Rozhovory proběhly se zástupci radnic městských obvodů č. 1, 2, 3, 5, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18 a 19, tj. ve 14 obvodech z celkových 20 (70 %). Dosažení 100% výsledku znemožnila nevstřícnost radnic ostatních městských obvodů (4, 6, 7, 9, 12 a 20).

⁴ Ve dvou případech (v Hérouville-Saint-Clair a ve Flers) vyzval oslovený respondent k účasti na výzkumu i svého kolegu.

⁵ Vstřícnost jednotlivých radnic vůči imigrantům a jejich srovnání mezi sebou bylo následně hodnoceno specifickou metodologií, sestávající z pěti kroků a hodnotící i sekundární a statistická data. V souladu s Alexanderem (2007) byla jako nejvstřícnější hodnocena lokální integrační politika multikulturní (pluralistická) a jako méně vstřícné sestupně politika asimilační, diskriminační a konečně politika žádná (ad hoc).

Zvyšující se důležitost zapojování imigrantů do rozhodovacích procesů na lokální úrovni

Celospolečenský vývoj v Evropě se v současné době posouvá od původní – již ukončené – etapy vytváření převážně národních států do fáze, která více reflektuje současné globalizační tendence. V jednotlivých státech je právo podílet se na rozhodovacích procesech (zejména právo volit a být volen) tradičně spojováno s formálním členstvím ve společnosti daného státu institucionalizovaném v občanství. Naopak v důsledku globalizace, která s sebou přináší i mezinárodní migraci osob, hledají jednotlivé státy cesty, které by umožnily podílet se alespoň na některých rozhodovacích procesech i těm osobám, které v daném státě dlouhodobě žijí, přestože nejsou jeho občany. Samotná politická participace přistěhovalců je navíc nyní vnímána jako jedna ze zásadních věcí, jež podporuje jejich integraci do většinové společnosti (Redlová 2011).

Rada Evropy přijala v roce 1981 doporučení podporovat účast cizinců na lokálním dění, v roce 1992 vznikla *Úmluva o účasti cizinců na veřejném životě na místní úrovni*, která mimo jiné uděluje cizincům pobývajícím na území alespoň pět let právo volit na lokální úrovni za stejných podmínek jako občané daného státu. Úmluva vstoupila v platnost 1. 5. 1997, jako první ji přijaly Itálie, Nizozemsko, Norsko a Švédsko.⁶ Obsahuje tři okruhy práv, přičemž rozsah jejich přiznání cizincům závisí na daném signatářském státu:

část A: Svoboda projevu, shromažďování a sdružování, včetně zapojení cizinců do veřejných šetření, plánování či dalších konzultačních procesů;

část B: Účast cizinců v poradních orgánech na místní úrovni (odstranění překážek pro založení takových institucí a podpora jejich vzniku v lokalitách s vysokým podílem cizinců na obyvatelstvu);

část C: Právo volit na místní úrovni pro cizince, kteří splňují stejné zákonem dané náležitosti jako občané a pobývají legálně na území posledních pět let před volbami. Nechává se na rozhodnutí každého státu, zda umožní právo aktivní (volit) či také pasivní (být volen) a zda ponechá jako kritérium pětiletou dobu pobytu, nebo zvolí dobu kratší (Redlová 2011).

V roce 2004 byly Evropskou unií (EU) vypracovány *Společné základní principy politiky integrace přistěhovalců v Evropské unii*. Dokument označuje přistěhovalce za trvalý rys evropské společnosti a úspěšná integrace přistěhovalců

⁶ V současnosti (k 31. 10. 2015) ji podepsalo 13 států, přičemž devět z nich ji ratifikovalo a vstoupila v nich v platnost. Česká republika Úmluvu podepsala dne 7. 6. 2000, ratifikovala ji 17. 7. 2015 a dnem 1. 11. 2015 tato Úmluva vstupuje v platnost.

je v něm nahlížena jako klíčový prvek řízení migrace (Seidlová 2012). Možnost účasti na demokratických procesech je zde chápána jako jeden z podstatných principů integrace cizinců, který zároveň zvyšuje jejich pocit příslušnosti k nové zemi bydliště a působí i jako prevence vzniku hlubokých sociálních propastí ve společnosti. Ve výsledku lze nyní konstatovat, že v současnosti stále více členských států EU poskytuje migrantům volební práva na lokální úrovni a začleňuje je do konzultačních orgánů (Redlová 2011); zůstává přitom ovšem zachován rozdíl mezi situací občanů EU a občanů třetích zemí: EU přiznává každému občanu unie, který pobývá v jiném členském státě, volební právo ve volbách do zastupitelstev obcí a do Evropského parlamentu již od roku 1992 (Machová 2013).

Francouzský přístup k politické participaci imigrantů v životě komunity

V historii imigrace do Francie, která ve větším měřítku započala již v průběhu 19. století a kdy již při prvním uskutečněném sčítání lidu v roce 1851 žilo v zemi na 400 tis. cizinců (1,1 % ze všech obyvatel; Schor 1996), lze samozřejmě nalézt období s různou mírou intenzity příchodu imigrantů. Status Francie jako imigrační země je definitivně potvrzen po 2. světové válce, kdy až do tzv. ropného šoku v roce 1974 jsou imigranti vítáni jako levná pracovní síla a jejich pobyt ani počet není nijak striktně regulován. Po 2. světové válce také do země poprvé ve významnějším počtu přicházejí imigranti z neevropských zemí, především z (bývalých) francouzských kolonií na severu Afriky (v předchozích obdobích se jednalo spíše o imigranty ze sousedních států – Španělska, Itálie, Belgie, nebo z jiných evropských zemí – Portugalska, Polska i Československa). V roce 1975 tvořili imigranti již 6,5 % ze všech obyvatel země (3,9 mil. osob) (Seidlová 2012).

První výraznější změny francouzské – doposud velmi liberální – imigrační politiky přicházejí v reakci na „ropný šok“, který citelně zasáhl ekonomiky vyspělých států (Slama 2006): dne 5. července 1974 je vydán oběžník, který zakazuje imigraci pracovníků i rodin, ovšem o dva roky později, v roce 1976, je k tomu paradoxně zakotveno právo imigrantů na sloučení s jejich rodinami (Schor 1996). Počet imigrantů v zemi tak i přes restriktivní nastavení migrační politiky nadále roste a imigranti v zemi oproti předchozím předpokladům zůstávají.

Neziskové organizace (dále jako NNO), které se věnují práci s imigranty, si tohoto trendu začínaly všimnout a v návaznosti na doporučení Rady Evropy z roku 1981 o tom, že je nezbytné podporovat účast cizinců na lokálním dění (viz výše), založily již v roce 1983 občanské sdružení *Votation citoyenne* (Občanské hlasování). Toto sdružení, v jehož čele stojí Liga lidských práv (Ligue des droits de l'Homme, LDH), dnes sdružuje na 60 neziskových organizací, které se věnují lidskoprávní problematice či poskytování pomoci imigrantům (z nejznámějších

jmenujme např. Mouvement contre le racisme et pour l'amitié entre les peuples (MRAP) nebo SOS Racisme). Jeho aktivity jsou dlouhodobě podporovány také odborovými svazy (z největších např. Confédération générale du travail, CGT) a politickými stranami převážně z levé strany politického spektra (např. Parti communiste français, PCF) či zelenými (Europe écologie les Verts, EELV). Cílem jeho aktivit je prosadit zákon, který by dával právě imigrantům ze třetích zemí možnost volit v místních volbách.

Přes více než 30 let kampaně a vytrvalé práce (viz obr. 1) tohoto sdružení jsou však výsledky dosažené do dnešní doby spíše neurčité. Jediným významným úspěchem je, že v prosinci 2011 francouzský senát schválil *návrh zákona o právu volit a být zvolen v místních volbách u cizinců ze zemí mimo EU*, jenž byl projednáván již od roku 2000.⁷

Nicméně bez ohledu na proklamace nově zvoleného francouzského prezidenta François Hollande (ve funkci od 15. 5. 2012), že udělá vše potřebné pro to, aby cizinci mohli využít svého práva volit v komunálních volbách na jaře roku 2014 (LDH 2012), zákon doposud⁸ nevstoupil v platnost a volby na jaře roku 2014 se odehrály podle dosavadních pravidel.

Obr. 1: *Happening na podporu volebního práva cizinců ze zemí mimo EU u místních voleb (20. května 2008)*

Foto: M. Seidlová

Pozn. překlad nápisů: foto 2: 5. března 1848: zavedeno všeobecné volební právo; 1944: rozšířeno na ženy; 1974: rozšířeno na 18/21leté; 1992 právo občanů EU volit v místních a evropských volbách; kdy bude právo volit rozšířeno na všechny cizince?; foto 3: parlamentní volby 1986: kamarád nebo ne, nejprve právo volit!

⁷ K 22. březnu 2012 návrh zákona z titulu své funkce dobrovolně podporovalo i 110 starostů francouzských měst. Starostové zvolení v březnu 2014 zatím (tj. k 31. 10. 2015) nebyli občanským sdružením *Votation citoyenne* cíleně oslovováni.

⁸ Tj. k 31. 10. 2015.

Možnosti řešení – větší role místních samospráv

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem se tedy nabízí otázka, zda existuje způsob, který by imigrantům umožňoval podílet se na správě věcí veřejných alespoň v místě jejich nového bydliště v situaci, kdy jim tato možnost není dána zákonem? Jak je patrné z nadpisu této kapitoly, řešení lze nalézt v aktivním přístupu lokálních samospráv, neboť fakticky vzato jsou to právě postoje a praktiky městských rad a jejich administrativ, které významným způsobem ovlivňují proces integrace.

Z dat získaných metodou polostrukturovaných rozhovorů během výzkumu prováděného v letech 2007–2011 ve dvou francouzských regionech (viz výše), v jehož průběhu byla podrobně zkoumána praxe celkem 22 radnic měst/městských částí, lze uvést konkrétní a aktivně implementované nástroje a opatření, jež lokální vlády používají k tomu, aby odstranily handicap nemožnosti přistěhovalců volit byť jen v lokálních volbách.

V počtu a kreativitě nástrojů, které mají podporovat aktivní politickou participaci dlouhodobě usazených občanů ze třetích zemí, se ze studovaných měst nejaktivněji projevoval pařížský magistrát a město Hérouville-Saint-Clair v regionu Basse-Normandie (Seidlová 2012).

Tato města používala v této specifické oblasti následující konkrétní nástroje:

Paříž

*Poradní orgán radnice – Shromáždění občanů Paříže z nečlenských zemí EU.*⁹ Vzhledem k velkému počtu imigrantů žijících v Paříži (v roce 1999 386 tis.), z nichž cca 3/4 tvoří imigranti z tzv. třetích zemí, město hledalo již v roce 2001 nástroj, jehož pomocí by imigranti mohli vyjadřovat svoje názory a podílet se na rozhodování u věcí každodenního chodu města. Podtextem přitom byla idea o specifickém městském občanství jako záležitosti místa bydliště,¹⁰ prosazovaná tehdejší primátorem B. Delanoem.¹¹ *Shromáždění* bylo na celoměstské úrovni poprvé ustanoveno v roce 2002 (tehdy mělo 90 členů ze 36 zemí mimo EU, kteří v Paříži bydleli minimálně jeden rok) a následně bylo v jiné formě, jako orgán

⁹ *Assemblée des Citoyens Parisiens Extra communautaires (ACPE).*

¹⁰ *Citoyenneté dans la cité.*

¹¹ Bertrand Delanoë byl primátorem Paříže od 25. března 2001 do 5. dubna 2014. Od toho dne je primátorkou Paříže Anne Hidalgo, která je, stejně jako B. Delanoë, členkou Socialistické strany. Pro tuto chvíli (říjen 2015) nejsou patrné velké změny v přístupu radnice celé Paříže k imigrantům.

zastřešující jednotlivé *Poradní orgány cizinců ze třetích zemí* v jednotlivých obvodech,¹² obnoveno v roce 2010. V současné době má 106 členů.

Podpora rovného přístupu ke všem právům a ke službám poskytovaným městem. Město dbá na rovný přístup k právům a ke všem poskytovaným službám pro všechny své občany, ať už se jedná o Francouze, nebo cizince. Bylo rozhodnuto usnadnit cizincům přístup ke službám města překladem tří velkých informačních brožur (o sociálním bydlení, o službách pro seniory a o službách pro děti do věku 6 let) do sedmi nejrozšířenějších jazyků.¹³ Na radnicích jednotlivých městských obvodů a v pobočkách poskytovatelů sociálních služeb jsou mimo to v těchto jazycích dostupné také informační letáky o nutných formalitách pro zápis dítěte do základní školy, k přihlášení se k pojistnému na sociální zabezpečení apod., nebo o existujících právních poradnách, kurzech francouzštiny či o fungování pařížské radnice.

Podpora pro NNO pomáhající imigrantům. Radnice také poskytuje finanční a materiální pomoc NNO, které pomáhají imigrantům a informují je o jejich právech (např. CIMADE, GISTI, France Terre d'Asile) i akcích těchto organizací.¹⁴

Hérouville-Saint-Clair

*Dům občana.*¹⁵ V roce 2009 město otevřelo v blízkosti radnice centrum, do kterého jsou nyní soustředěny veškeré aktivity města na poli občanství, imigrantské populace, podpory multikulturního města a spolupráce s partnerskými městy v zahraničí. Tento *Dům* funguje jednak jako nástroj propagace komunit obyvatel imigrantského původu vůči většinové populaci, ale také jako místo, kde se imigranti mohou informovat o svých právech a povinnostech. O chod *Domu* a o koordinaci jednotlivých akcí, jimiž jsou například projekce filmů, debaty, výstavy a multikulturní festivaly ve městě, se stará nová, městem založená NNO. Občané města – ať už imigrantského, nebo neimigrantského původu – se zde mohou také v určených hodinách *setkat s náměstkem starosty* pro občanství, rozmanitost ve společnosti a mezinárodní vztahy a sdělit mu svůj názor nebo jakékoliv přání ohledně podpory rozmanitosti ve městě nebo s ním mohou konzultovat svůj

¹² Ovšem tyto *Poradní orgány* v současné době (k 31. 10. 2015) fungují pouze v 8 obvodech z celkových 20.

¹³ Tj. do arabštiny, španělštiny, turečtiny, ruštiny, čínštiny, němčiny a angličtiny.

¹⁴ Např. v únoru 2010 podpořila ples kolektivu CIMADE *Amoureux au ban public* (Zakázaná láska) a tím poukázala na fakt, že právo na výběr životního partnera bez ohledu na jeho původ je jedním ze základních lidských práv.

¹⁵ *Maison du citoyen.*

aktuální problém na tomto poli. Pravidelné *konzultační hodiny* zde má též pracovník Úřadu na ochranu práv, ACSE,¹⁶ OFII¹⁷ a obecní *spisovatel* (pomoc při sestavování životopisů, motivačních dopisů a jiných úředních dokumentů). V *Domě* má také *sídlo řada NNO*, které se zabývají lidskoprávní, humanitární nebo imigrantskou tematikou. V jeho prostorách se rovněž pořádají *ceremonie spojené se získáním francouzského občanství* imigrantů, kteří se usadili ve městě.

Speciální komise,¹⁸ *resp. poradní sbor Obecní rady*. Jeho členy mají být především imigranti, kteří doposud nemají právo volit, ale zároveň ve městě již nějakou dobu žijí, a kteří by se rádi vyjadřovali k otázkám jeho každodenního fungování.

Ve výše uvedeném výzkumu (Seidlová 2012) se v případě *Paříže*¹⁹ neprokázala závislost mezi zastoupením osob imigrantského původu v radách obvodů a velikostí populace imigrantů (ať už v absolutním, nebo relativním vyjádření) v daném obvodu. Naopak byla prokázána silná závislost mezi politickou příslušností starosty daného obvodu a mírou vstřícnosti politiky daného obvodu vůči imigrantům, což se nejmarkantněji projevovalo právě u ne/existence poradního sboru imigrantů z tzv. třetích zemí. V případě sedmi studovaných měst v *regionu Basse-Normandie*²⁰ se prokázala pozitivní korelace mezi výsledným pořadím daného města ve vstřícnosti skutečně prováděné politiky a mezi počtem imigrantů žijících v daném městě a počtem lokálních neziskových organizací založených imigranty. Také zde byla prokázána závislost mezi absolutním počtem imigrantů žijících v daném městě a počtem osob imigrantského původu v obecních radách (ovšem ne s podílem). Lze tedy konstatovat, že v prostředí venkovského regionu je pro provádění konkrétní politiky nejdůležitější samotná aktivita a iniciativa imigrantů, která je pravděpodobně tím vyšší, čím více imigrantů žije

¹⁶ *Agence nationale pour la Cohésion Sociale et l'Égalité des chances* (Národní agentura pro sociální soudržnost a rovné příležitosti).

¹⁷ *Office Française pour Immigration et Intégration* (Francouzský úřad pro imigraci a integraci).

¹⁸ *Commission extra-municipale citoyenneté diversité*.

¹⁹ Hodnoceny byly následující faktory: podíl imigrantů na celkovém počtu obyvatel obvodu; absolutní počet imigrantů žijících v obvodu; politická příslušnost starosty; počet členů Rady obvodu – z toho pravděpodobně imigrantský původ (% celkem); osoba zodpovědná jmenovitě za integraci imigrantů; poradní sbor cizinců ze zemí mimo EU.

²⁰ Hodnoceny byly následující faktory: podíl imigrantů na celkovém počtu obyvatel města; absolutní počet imigrantů žijících v daném městě; politická příslušnost starosty; starosta pravděpodobně imigrantského původu; počet členů obecní rady – z toho pravděpodobně imigrantský původ (% celkem); osoba zodpovědná jmenovitě za integraci imigrantů; NNO celostátní – počet poboček; NNO lokální – zabývající se lidskými právy, právy migrantů, humanitární pomocí apod. obecně – počet; NNO lokální – založené migranty – počet.

v daném městě. Jaký obraz o aktivitě imigrantů na poli politickém lze získat při pohledu na celou Francii?

Po několika generacích bez volebního práva

V případě, že nás zajímají výsledky v oblasti právní a politické integrace imigrantů za větší počet obcí, například v rámci jednotlivých regionů nebo dokonce států, pak je zvolená hlavní metoda sběru dat, tj. polostrukturované rozhovory s volenými zástupci měst a obcí, vzhledem ke své časové i finanční náročnosti prakticky nerealizovatelná. Využití sekundárních, statistických dat se naopak jeví jako optimální.

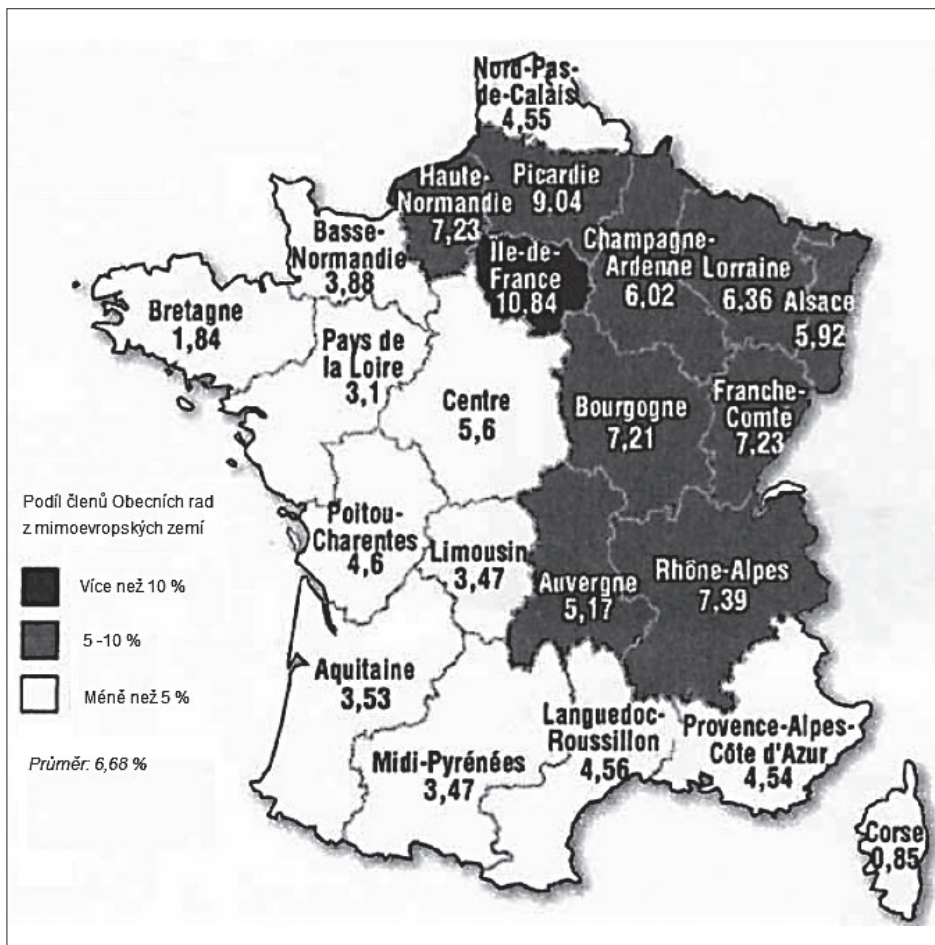
Pro úroveň za celou Francii je dostupná studie HCI (2009), která zkoumala podíl osob s imigrantským původem v obecních radách ve městech nad 9 000 obyvatel (tj. ve městech, v nichž žije celkem více než polovina obyvatel Francie) v letech 2001 a 2008. V roce 2001 bylo analyzováno celkem 33 649 zvolených zástupců (v 947 obcích), v roce 2008 potom 35 070 (v 973 obcích). HCI nejprve analyzovala samostatně křestní jména volených zástupců, jako druhý krok samostatně jejich příjmení, v rámci třetího kroku byly hledány četnosti jednotlivých jmen v registrech narozených osob, které vede národní statistický úřad (INSEE), a čtvrtý krok představoval syntézu získaných poznatků. Cílem bylo utřídit zvolené zástupce v jednotlivých obcích podle jejich původu do tří kategorií: Francie – Evropa mimo Francii – Afrika, Blízký východ a Asie (HCI 2009; Seidlová 2012).

Výsledky ukázaly, že podíl členů obecních rad, zvolených v roce 2008, kteří jsou – ať už sami, nebo jejich rodiče – imigrantského původu ze zemí mimo Evropu, je v celé Francii velmi nízký (6,68 %, tj. 2 343 osob), nicméně že tento podíl se od voleb v roce 2001 více než zdvojnásobil (v roce 2001 činil 3,18 %, tj. 1 070 osob). K podobnému nárůstu došlo také u podílu osob s imigrantským původem podle jednotlivých funkcí: u starostů dokonce na čtyřnásobek (z 0,1 % na 0,4 %), u náměstků starosty téměř na trojnásobek (ze 1,9 % na 5,2 %), avšak v absolutních vyjádřeních zůstávají hodnoty nízké (HCI 2009; Seidlová 2012).

Z geografického hlediska byl absolutní počet členů obecních rad s imigrantským původem ze zemí mimo Evropu v roce 2008 nejvyšší v regionech Île-de-France (1 032 osob), Rhône-Alpes (231), Nord-Pas-de-Calais (146), Provence-Alpes-Côte d'Azur (143), Picardie (81), Haute-Normandie (80) a Lorraine (79). Nadprůměrně byli tito členové obecních rad zastoupeni v obcích regionů Île-de-France (10,84 %), Picardie (9,04 %), Rhône-Alpes (7,39 %), Franche-Comté (7,23 %), Haute-Normandie (7,23 %) a Bourgogne (7,21 %); podprůměrně naopak v regionech Bretagne (1,84 %), Pays de la Loire (3,1 %) a Midi-Pyrénées a Limousin (3,47 %) i Basse-Normandie (3,88 %) (viz obr. 2) (HCI 2009; Seidlová 2012).

Z hlediska své politické příslušnosti byly $\frac{1}{3}$ těchto členů obecních rad v roce 2008 na kandidátních listinách levicových uskupení (HCI 2009), která bývají ze své podstaty tradičně vstřícná vůči imigrantům a jejich požadavkům. Lze tedy oprávněně předpokládat, že podíl politiků z řad imigrantů, kteří by byli členy nějakého voleného orgánu a přitom svými vnitřními postoji i konkrétními aktivitami zastávali a prosazovali stanoviska vysloveně protiintegrační, bude nevýznamný.

Obr. 2: Podíl osob původem z mimoevropských zemí na celkovém počtu členů obecních rad v obcích nad 9 000 obyvatel (2008)

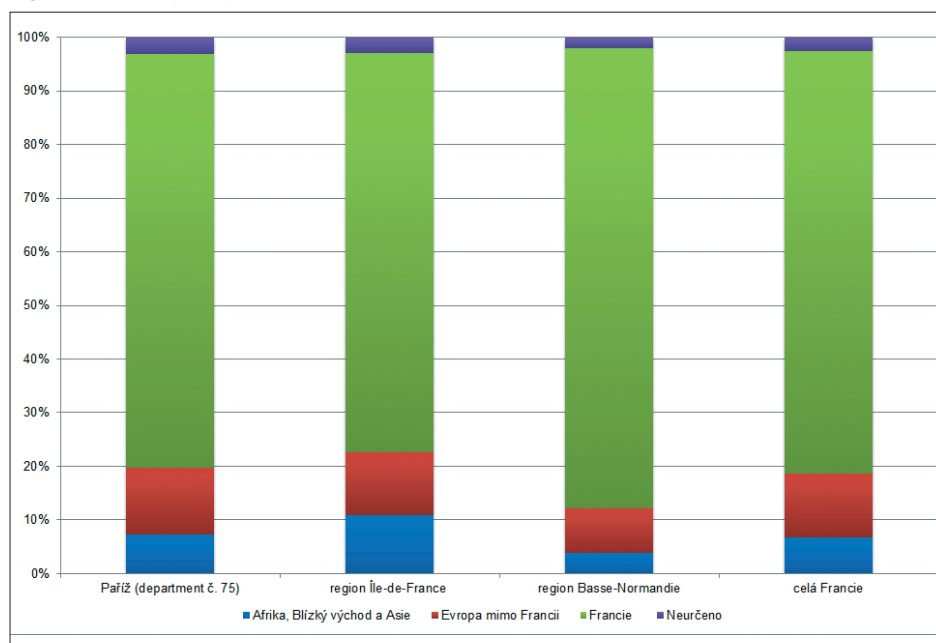
Zdroj: HCI 2009, s. 116.

Pozn.: v úvahu byla vzata pouze města s více než 9 000 obyvateli.

V pohledu na výše uvedené a srovnávané územní celky, tj. departement Paříže a region Basse-Normandie, byl v roce 2008 podíl členů obecních rad s imigrantským původem z mimoevropských zemí v Paříži téměř dvojnásobný oproti tomuto podílu v regionu Basse-Normandie (7,4 % vs. 3,9 %). Při srovnání regionů jako celku, tj. Île-de-France vs. Basse-Normandie, je tento rozdíl téměř trojnásobný (10,8 % vs. 3,9 %) (viz obr. 3).

Z hlediska vývoje mezi roky 2001 a 2008 to byl ovšem region Basse-Normandie, který zaznamenal větší nárůst podílu členů obecních rad s imigrantským původem z mimoevropských zemí, a to na více než trojnásobek (ze 1,2 % na 3,9 %). V Paříži se jejich podíl zvýšil pouze 1,5x (tj. ze 4,9 % na 7,4 %) a v regionu Île-de-France na dvojnásobek (z 5,6 % na 10,8 %), což byla hodnota průměrného nárůstu za celou Francii (z 3,2 % na 6,7 %) (HCI 2009; Seidlová 2012).

Obr. 3: Členové obecních rad v obcích s více než 9 000 obyvateli podle jejich původu a vybraných regionů Francie (2008)

Zdroj: HCI 2009; Seidlová 2012.

Z hlediska své politické participace, vyjádřené podílem zástupců s pravděpodobným imigrantským původem na celkovém počtu volených zástupců v obcích s více než 9 000 obyvateli, jsou tedy imigranti z neevropských zemí lépe zapojeni

do života většinové společnosti v Paříži, resp. regionu Île-de-France než v regionu Basse-Normandie, v němž ovšem měla tato forma jejich participace na veřejném životě mezi roky 2001 a 2008 větší dynamiku (Seidlová 2012).

Závěrem

Na základě podrobné analýzy situace ve Francii lze konstatovat, že prosazení práva imigrantů ze třetích zemí volit a být zvolen v místních volbách je záležitostí několika desetiletí, a to i v případě, že si je politická reprezentace země vědoma toho, že samotná politická participace přistěhovalců je jednou z věcí výrazně podporující jejich integraci do většinové společnosti. Francouzský příklad tedy ukazuje, že i této dimenzi integrace imigrantů by měla být v rámci politik, cílících na jejich bezproblémové začlenění do většinové společnosti, věnována patřičná pozornost. Možnost zapojit se do dění a spolurozhodovat o osudu místa, ve kterém žijí, zvyšuje pocit sounáležitosti imigrantů (či ostatních znevýhodněných skupin obyvatel) s jejich bydlištěm, a tím zároveň preventivně působí i proti vzniku sociálně vyloučených lokalit. Zájem ze strany osob s imigrantským původem na podílení se na správě věcí veřejných je víc než patrný a lze jen doufat, že v blízké budoucnosti to nebudou pouze obce, které budou hledat způsoby, jak je více zapojit do tohoto rozhodování. Nástroje používané francouzskými městy lze – vzhledem k jejich univerzálnosti – poměrně snadno přenést i do jiných zemí nebo prostředí či je použít jako nástroje zapojení ostatních marginalizovaných skupin obyvatel (např. tělesně postižených) do správy věcí týkajících se místa jejich bydliště.

Říjen 2015

Literatura:

- Alexander, Michael: 2007 – *Cities and Labour Immigration. Comparing Policy Responses in Amsterdam, Paris, Rome and Tel Aviv*. Hampshire: Asghate.
- Bosswick, Wolfgang – Heckmann, Friedrich: 2006 – *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Dostupné z: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf> [30. 10. 2011]
- Castles, Stephen – Miller, Mark J.: 1998 – *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. Second Edition. London: Macmillan Press Ltd.

- Entzinger, Han – Biezeveld, Renske: 2003 – *Benchmarking in Immigrant Integration*. Rotterdam: European Research Centre on Migration and Ethnic Relations (ERCOMER), Faculty of Social Sciences, Erasmus University Rotterdam.
- Freeman, Gary P.: 1994 – Can Liberal States Control Unwanted Migration? *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 534, Strategies for Immigration Control: An International Comparison: 17–30.
- HCI (Haut Conseil à l'Intégration): 2009 – *Études et intégration. Faire connaître les valeurs de la République. Les élus issus de l'immigration dans les conseils municipaux (2001–2008)*. Paris: La documentation Française.
- Heckmann, Friedrich – Schnapper, Dominique: 2003 – Introduction. In: Heckmann, Friedrich – Schnapper, Dominique (eds.): *The Integration of Immigrants in European Societies. National Differences and Trends of Convergence*. Stuttgart: Lucius & Lucius: 9–14.
- INSEE (Institut National de la Statistique et des Études Économiques): 2006 – *Résultats du recensement de la population 1999*. Dostupné z: <http://www.recensement-1999.insee.fr/> [30. 10. 2011]
- Kraus, Jiří (eds.): 2005 – *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia.
- LDH (Ligue des droits de l'Homme): 2012 – *Droit de vote et d'éligibilité des résidents étrangers extra-communautaires aux élections locales: c'est maintenant!* Dostupné z: <http://www.oui-droitdevotedesetrangers.org/2012/05/31/droit-de-vote-et-d%e2%80%99eligibilite-des-residents-etrangers-extra-communautaires-aux-elections-locales-c%e2%80%99est-maintenant/> [5. 6. 2012]
- Machová, Zuzana: 2013 – Volební právo cizinců v komunálních volbách České republiky a jeho využití. *Acta Politologica* 5: 1: 69–81.
- Pison, Gilles: 2010 – Le nombre et la part des immigrants dans la population: comparaisons internationales. *Population et sociétés*, 472, novembre 2010: 1–4.
- Redlová, Pavla (eds.): 2011 – *Politická a občanská participace imigrantů v České republice*. Praha: Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty.
- Seidlová, Markéta: 2012 – *Imigrační a integrační politika Francie – v nadnárodní, národní a lokální rovině*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta.
- Schor, Ralph: 1996 – *Histoire de l'immigration en France de la fin du XIXe siècle à nos jours*. Armand Colin: Paris.
- Slama, Serge: 2006 – Les politiques d'immigration en France depuis 1974. In: Masquet, Brigitte (ed.): *Politique de l'immigration*. Dossier. Regards sur l'actualité, 326, La documentation Française: Paris: 5–26.

Contact: RNDr. Markéta Seidlová, Ph.D., Geografické migrační centrum – GEOMIGRACE, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta UK, Albertov 6, 128 43 Praha, CZ; e-mail: mseidlova@seznam.cz; tel.: +420 723 547 223.

Svátek všech
Antropologů
a milovníků
antropologie.

28. — 30. 1. 2016

antropofest.cz

